

REFLEXIÓ DE CAP D'ANY

Postpandèmia: una oportunitat per a la fraternitat

Suplement del Quadern n. 221 de CJ - (n. 256) - Desembre 2020

Roger de Llúria, 13 - 08010 Barcelona - 93 317 23 38 - info@fespinal.com

www.cristianismeijusticia.net

Iniciem el 2021 amb la vista posada en el final de la pandèmia. Sembla que ara la pregunta ja no és sobre quan s'acabarà tot plegat, sinó sobre com ho farà i com serà la vida després d'aquest temps intens. La imminència de la vacuna –almenys per als anomenats països del Nord– ens fa creure que podrem tornar a la mateixa rutina d'abans. Pel camí, però, el virus de la pobresa continua fent estralls. Haurem après alguna cosa del temps que hem passat confinats? Aprofitem aquest moment per aturar-nos i revisar allò que hem viscut. Podem fer-ho recurrent als lemes que ens han acompanyat tots aquests mesos. Quan una expressió es fa popular és perquè amaga quelcom essencial de l'esperit del nostre temps. Buscar-hi el seu significat profund ens ha d'ajudar a rearmar-nos interiorment per poder viure l'any 2021 amb més serenitat, lucidesa i compromís.

Lluitem contra el virus?

Des de l'inici de la pandèmia i el confinament, alhora que es relegava el llenguatge inclusiu i la paritat i començaven a aparèixer homes uniformats a les pantalles de televisió per informar-nos sobre l'última hora de la lluita contra la COVID-19, els discursos polítics sobre el virus es tenien d'un llenguatge bèl·lic que apel·lava a la ciutadania com a «soldats», als professionals de la sanitat com a «exèrcit que no deixa de combatre», al virus com «l'enemic a vèncer» i a un «tots» irreflexiu, hegemònic i sense matisos ni discrepàncies. «Guerra», «batalla», «front»... un imaginari agressiu i bèl·licós es va apropiat del relat públic i privat i, tant els mitjans com la població en general –esporuguits i «infectats»–, vam ratificar-ho acríticament.

Però el llenguatge de les guerres no és pas l'estratègia per abordar una pandèmia.

Recordem que des de temps antics la ciència mèdica ha enfrontat les malalties infeccioses no només amb hospitals i metges sinó sobretot proposant millores en l'urbanisme, el clavegueram i els habitatges; garantint l'accés a l'aigua potable; millorant l'alimentació dels infants..., però mai desplegant exèrcits.

Per això, davant el missatge de la por i els discursos bel·licistes com a manera d'afrontar les crisis, proposem a partir d'ara un llenguatge que giri al voltant de la vida, de l'atenció, de la presència i l'acompanyament, de la tendresa, el consol i la resiliència. Un llenguatge que en comptes de convocar-nos al «combat», ens convoqui a construir alternatives des de la comunitat i la cura.

Tot anirà bé?

Aquesta ha estat una de les principals expressions d'encoratjament dels darrers mesos. L'hem vist escrita en molts cartells i ho diem sovint a un amic quan el veiem desbordat per un problema de difícil solució. Tot sovint no sabem com sortiran les coses, però és imprescindible mantenir-se dempeus, no llençar la tovallola abans d'hora. Com l'equip de futbol que ha de remuntar dos gols a la segona part per poder guanyar el partit. Necessitem no només que «vagi bé», sinó «creure que anirà bé».

Tot i això, hem d'abandonar l'optimisme acrític i les falses seguretats d'un sistema tecnològic, social, polític i econòmic insostenible, individualista i profundament injust. Hem de reconèixer amb humilitat que «no tot anirà bé». Fem present amb dolor la crueta d'aquesta pandèmia amb les residències de gent gran; els milers d'éssers estimats que han mort; totes les violències que han quedat emmascarades pel col·lapse informatiu sobre la COVID; la

catàstrofe educativa que ha suposat arreu del món; els milions de persones —a prop i lluny— que han quedat sota el llindar de la pobresa per molts anys o, fins i tot, definitivament. Tot anirà bé, únicament, si som capaços de carregar amb totes aquestes realitats, fer-ne el dol, acompanyar les víctimes i aprendre a viure des de la certesa que, fins i tot en les nits més fosques, la realitat està sostinguda i habitada pel Misteri de la presència de Déu. Etty Hillesum, Simone Weil i un núvol de testimonis ens ho han mostrat al llarg de la història.

Resistiré?

Durant moltes setmanes vam sortir als balcons de ciutats i pobles per aplaudir el personal sanitari i a totes aquelles persones que no es podien confinar perquè la seva feina es considerava «servei essencial». Potser també ens aplaudíem una mica a nosaltres mateixos per animar-nos enmig d'aquesta situació insòlita i restringida que ens posava cara a cara amb el mirall de la nostra fragilitat. I, de sobte, la cançó Resistiré del Dúo Dinámico s'escolava des d'alguna finestra d'algun veí o veïna que la taral·lejava. Tal vegada, igual que amb els aplaudiments, cantàvem per convèncer-nos, però sense cap certesa, ni compromís, ni discerniment... Resistència vers què o qui? Vers el virus? Vers les restriccions de la «nova normalitat»? Vers el sistema? Vers la solitud i l'aïllament?

Són moltes les preguntes que ens hauríem de fer, però ens costa fer-nos-les perquè les respostes ens exigirien conversió, responsabilitat, acció, pèrdua de privilegis, alçar la veu... La veritable resistència no és només la que s'exerceix contra una força oposada, sinó la que genera reflexió i transformació. Una resistència que subverteix la por i la temptació de no fer res; una

resistència col·lectiva i solidària que, com explica la Donna Haraway al seu llibre *El mundo que necesitamos*, és urgent «davant de l'amenaça de la depressió i la derrota, del cinisme, dels futurismes feixistes estranys». Una resistència, en definitiva, per «inventar allò que encara no és però hauria de ser», anant més enllà de la simple denúncia i la crítica empenyada.

Queda't a casa?

Els *hashtags* #JoEmQuedoACasa o #QuedatACasa van estar omnipresents durant setmanes. Per criteris epidemiològics l'apel·lació a sortir el mínim possible, teltreballar i reduir l'activitat social han esdevingut una crida a la responsabilitat individual i un exemple de solidaritat. Una societat madura és la que és capaç de fer a curt termini uns sacrificis que a la llarga cerquen l'assoliment d'un bé comú més gran. Seguint les recomanacions de les autoritats sanitàries contribuïm sens dubte a contenir la transmissió del virus i a protegir la salut de la comunitat. Però no sempre és possible quedar-se a casa. Què ha de fer qui no té casa? O totes aquelles persones que viuen en precari, en pisos pastera? O amenaçades de ser desnonades? O les dones que s'han hagut de confinar a casa convivint amb els seus maltractadors?

L'imperatiu a quedar-se a casa reforça una de les tendències més perilloses per a les nostres societats. Des de fa unes dècades ha anat quallant un ideal de vida que promou la llar com una mena de búnquer que ens aïlla d'un món exterior ple de perills i amenaçant. A dins el màxim confort i la màxima protecció; «a fora no se'ns hi ha perdut res!». Aquest és el somni distòpic de tot sistema autoritari: una munió de persones tancades a casa seva feblement connectades tecnològicament, amb por de

baixar al carrer, sense interès a participar a l'esfera pública i desenteses del bé comú.

Aquesta estratègia de distància social no hauria de ser normalitzada, sinó vista com una profunda anomalia. Recuperem tan aviat com puguem els carrers: aquest lloc arriscadament meravellós de trobada i celebració; aquest lloc magnífic on reivindicar democràcia i drets; aquest lloc tan necessari on anar teixint quotidianament lluites compartides com a comunitat, veïnatge i ciutadania, sense oblidar, però, les condicions de vida de tantes persones que seguiran sense sostre o en habitatges insegurs, insalubres, per a les quals el carrer no representa l'anhel de llibertat dels que tenen una llar on tornar.

Cuidem-nos?

«Cuidar-se» s'ha popularitzat com a expressió a partir de la constatació que no hi pot haver autèntica transformació de la nostra societat i de les nostres formes de vida si no hi posem les cures al centre. Finalment, hem despertat del somni de l'omnipotència i la invulnerabilitat i ens hem donat permís per abraçar la pròpia fragilitat tot reconeixent-nos interdependents i reconeixent també la tasca imprescindible de qui ens cuida.

Però l'individualisme se'ns arrapa a la pell com una paparra, i el «cuidem-nos» inicial té la temptació d'anar fent el «nos» cada vegada més estret, només per als meus, un simple mecanisme d'autoprotecció, una forma més d'egoisme. Ara bé, l'eslògan «cuidem-nos» només té sentit si aspira a fer el «nos» cada vegada més gran i més inclusiu, fins arribar a abraçar tota la humanitat i molt especialment les persones que no tenen ningú que les cuidi.

Aleshores, partint d'aquesta petita llavor de revolució que amaga la frase, l'im-

peratiu esdevé un imperatiu polític, perquè qüestiona no només a què dedico el meu temps, sinó també l'ús que faig dels meus diners (sí, també els impostos que pago), la meua propietat privada i aquelles opcions polítiques que defenso. D'un desig individual/familiar, el «cuidem-nos» passa llavors a convertir-se en una manera d'entendre la vida, en una manera de donar vida.

Nova normalitat

Enmig de l'excepcionalitat del confinament es van elaborar plans de desescalada per tornar a una «nova normalitat». Parlar de normalitat ens evoca un retorn a una situació estable, previsible, lliure d'incerteses. Alhora, adjectivar-la com a «nova» ens adverteix que res no pot tornar a ser com abans.

Si, efectivament, la pandèmia no és simplement producte d'un atzar biològic, sinó conseqüència directa d'una vida humana depredadora del planeta, la nova normalitat no poden ser només uns petits ajustos; ha d'implicar una aposta per un model radicalment sostenible socialment i ecològic. Si no hi ha un replantejament de fons, anomenar «normalitat» una aproximació crematística irresponsable envers la natura i perpetuadora de desigualtats obscenes entre els éssers humans és consagrar un cop més com a inevitable una situació insostenible i inhumana.

Tornar a la situació anterior a la pandèmia és un desig al qual només aspira una minoria privilegiada de la humanitat, com si l'ordre global previ a la pandèmia fos un ordre just, equitatiu i harmoniós. No haurem après res si tornem a la normalitat

anterior. Per fer néixer l'autèntica novetat necessitem viure més conscientment, més desperts per tal de reconèixer les persones que pateixen la injustícia, invisibilitzades i vulnerabilitzades. Aquesta mirada «samaritana», atenta, ens desplaça i desemboca en una acció compassiva i compromesa per alleujar el patiment i revertir-ne les causes.

I ara què? El camí de la postpandèmia

I ara que encetem el camí de la postpandèmia, amb la motxilla carregada de lemes resignificats i un profund aprenentatge vital, ens preguntem: servirà aquesta crisi com a aprenentatge per a les futures crisis conseqüència de l'emergència climàtica? Arribarà la vacuna a les zones més empobrides del nostre planeta sota criteris justos de repartició? Revisarem finalment els sistemes sanitaris, ara que els reconeixem infradotats, per tal que la salut sigui un bé universal i garantit? Es mantindran les polítiques econòmiques que ajudin els més perjudicats per la pandèmia? Serà la Vida en majúscules, el centre de les decisions individuals i col·lectives futures?

No ens resignem al fet que la postpandèmia prengui camins distòpics. Ens ha de quedar clar que sense interrupció de la vella normalitat no hi haurà normalitat nova amb gust de fraternitat i de promesa complerta, i que apressar la seva arribada ens competeix als éssers humans, singularment als que compartim el somni de Jesús de Natzaret. De nosaltres depèn, en definitiva, que el camí de la postpandèmia sigui un camí de fraternitat.

Cristianisme i Justícia